

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Multikulturní výchova v České republice a Ruské federaci

Multicultural Education in the Czech Republic and the Russian
Federation

Vedoucí práce:
doc. PhDr. Miroslava Váňová, CSc.

Autor:
Anastasia Yanina

Praha 2016

Poděkování

Chtěla bych poděkovat paní docentce Váňové za vstřícný přístup a cenné rady během vedení mé práce. Také bych chtěla poděkovat svým rodičům za podporu při studiu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Multikulturní výchova v České republice a Ruské federaci“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30.06.2016

Anastasia Yanina

Anotace

V souvislosti se změnami v globální společnosti, soudobou uprchlickou krizí v Evropě a jinými výzvami současnosti, otázka zavedení multikulturní výchovy do školní výuky nabývá na významu. Cílem práce je zjistit, jak hodnoty multikulturní výchovy jsou podpořeny v mezinárodních, českých a ruských normativních dokumentech. Jako výzkumná strategie byla použita kvalitativní analýza legislativních dokumentů. Teoretická část obsahuje srovnání státních, neziskových a školských iniciativ v oblasti multikulturní výchovy v České republice a Ruské federaci.

Klíčová slova:

Multikulturní výchova, interkulturní vzdělávání, multikulturalismus, srovnávací pedagogika, Česká republika, Ruská federace

Annotation

In connection with the changes in global society, contemporary refugee crisis in Europe and other challenges the question of introduction of multicultural education into the school curriculum is becoming increasingly important. The aim of the work is to determine how the values of multicultural education are supported in international, Czech and Russian normative documents. A research strategy has a form of qualitative analysis of legislative documents. The theoretical part contains a comparison of government, nonprofit and educational initiatives in the field of multicultural education in the Czech Republic and the Russian Federation.

Key Words:

Multicultural education, intercultural education, multiculturalism, comparative pedagogy, Czech Republic, Russian Federation

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Teoretická část.....	7
2.1 Česká republika.....	7
2.1.1 Začleňování multikulturní výchovy do českého školství.....	7
2.1.2 Státní iniciativy v oblasti MV v České republice.....	8
2.1.3 Aktivity neziskových organizací v oblasti multikulturní výchovy.....	13
2.1.4 Příprava pedagogů na univerzitách.....	16
2.2 Ruská federace.....	19
2.2.1 Etapy začlenění multikulturní výchovy doruského školství.....	19
2.2.2 Státní iniciativy v oblasti MV v Ruské federaci.....	20
2.2.3 Praktická realizace MV v Ruské federaci.....	23
2.2.4 Profesní příprava v oblasti multikulturní výchovy.....	26
3. Metodologie.....	27
4. Empirická část.....	28
4.1 Mezinárodní normativní dokumenty.....	28
4.2 Česká republika.....	30
4.3 Ruská federace.....	33
4.4 Výsledky výzkumu.....	36
5. Závěr práce.....	37

1. Úvod

Svoji bakalářskou práci uvedu citací amerického prezidenta – demokrata Jimmyho Cartera o multikulturní společnosti: „Stáváme se ne tavicím kotlem, ale krásnou mozaikou. Různí lidé, různé víry, různé touhy, různé naděje, různé sny.¹“ Žijeme v globalizovaném světě – nepřekvapuje nás mobilita a migrace, které přinášejí kulturní a etnickou rozmanitost. Avšak ipřesto, že každý může běžně potkat příslušníka cizí kultury, diskriminace, rasismus a předsudky nikam nemizí. V současném školství se vedou debaty, zdali je možné naučit jedince toleranci a zda je toho zapotřebí. Příliv uprchlíků do Evropy přinesl novou nejistotu, lidé nejsou obeznámeni s tím, proč tato krize začala, co mohou přinést uprchlíci a jak na ni reagovat. A právě proto výzvy moderní doby definují aktuální charakter multikulturní výchovy (dále MV).

Ve své práci porovnávám MV v České republice a Ruské federaci.

Pro srovnání jsem vybrala Ruskou federaci, a to z několika důvodů. Za prvé, pocházím z tohoto státu, a jelikož dlouhou dobu žiji v České republice, považuji za přínosné vědět, jaký charakter má MV v Rusku a jak probíhá její začlenění do výuky, resp. jakou roli v tom hraje stát. Za druhé, Ruská federace je charakterizována etnickou rozmanitostí, která má odlišnou povahu než ta v Česku a to má vliv na multikulturní model – praktické příklady lze analyzovat a posoudit možnosti jejich využití v ČR. Za třetí, ruština je mým mateřským jazykem, a proto je pro mě práce s texty jednodušší než práce se zdroji v jiných jazycích.

Jiným vážným důvodem je moje vlastní zkušenost s MV v Rusku. Od svých tří let jsem bydlela s rodiči ve městě Norilsk na severu Sibíře. Norilsk je největším městem ve světě, jenž leží za polárním kruhem na poloostrově Tajmyr. Bývalý název regionu je Tajmyrský (Dolgansko-Něnecký) autonomní okruh – jako autonomní okruhy v Rusku byla typicky označována ta místa, kde bylo usídleno původní domorodé obyvatelstvo – různé etnické skupiny a malé (a ve většině případů i ohrožené) národy. Od pro do školy základní vzdělávání ve městě vždycky mělo multikulturní záměr. V mateřské škole jsme vytvářeli pomocí barevného papíru tradiční severské vzory místních národů a slavili jejich svátky (např. Svátek prvního slunečního paprsku – Kheiro, který se konal na jaře, po skončení polární noci). Na základní umělecké škole jsme zpívali písničky v jazycích místních domorodců, v rámci uměleckoprůmyslových hodin jsme ilustrovali severní pohádky.

Při psaní teoretické části jsem se opírala o jednu z Průchových definic multikulturní (v

---

1

Jimmy Carter, citace [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <http://www.brainyquote.com/quotes/quotes/j/jimmycarte158449.html>

autorově znění interkulturní) výchovy jakožto „*praktické edukační činnosti, která se realizuje především ve školní výuce, v osvětově zaměřených projektech, v muzeích, na výstavách a festivalech, v publikacích různých vládních a nevládních organizací, národních*

a mezinárodních. Programy EU zaměřené na výměnné pobyty mládeže, spolupráce škol“².

Proto jsem nerozebírala multikulturní výchovu z hlediska sociologických, psychologických a jiných vědeckých teorií.

Ve druhé části rozebírám MV v České republice, její podporu ze strany státu, aktivity neziskových organizací a specifickou přípravu budoucích pedagogů na vysokých školách a poskytuji přehled státních aktivit a typů podpory MV v Rusku, realizaci MV ve vzdělávacím systému a způsoby přípravy a rekvalifikace učitelů na vysokých školách a univerzitách.

Ve třetí části popisují metodologii výzkumu a volbu výzkumného vzorku (tj. normativních dokumentů a zákonů). Hlavními cíli mého empirického výzkumu jsou analýza mezinárodních a státních normativních dokumentů, zjištění principů MV, které mohou tyto dokumenty zprostředkovat, odhalování základních zásad MV v nich a také porovnání legislativního přístupu v oblasti MV v České republice a Ruské federace a následné zprůhlednění výzkumu za pomoci tabulky.

Ve čtvrté části provádím samotný výzkum legislativního rámce umožňujícího začlenění MV do výuky v České republice a v Rusku a reprezentuji výsledky analýzy a jejích grafickou podobu.

V poslední části shrnuji celou práci.

2. Teoretická část

2.1 Česká republika

2.1.1 Začleňování multikulturní výchovy do českého školství

Podle Moree³ začleňování multikulturní výchovy probíhalo ve třech hlavních etapách:

1989–1998 – zlomový moment Sametové revoluce v roce 1989 přinesl rozsáhlou transformaci české společnosti. Tehdejší československý stát vstoupil na cestu restrukturalizace a rekultury. Padla železná opona, politický režim se změnil na demokratický, byly otevřeny hranice. Po otevření hranic následovala velká vlna migračních proudů do ČR a stát začal uvažovat o její regulaci. Státní správa také reagovala vytvářením zákonů o pobytu cizinců

---

² PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele* [online]. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011 – s.18

³MOREE, Dana. Organizace občanské společnosti a multikulturní výchova v České republice. In SKOVAJSA, Marek. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010, str.308 – 327

a azylového zákona, které pak byly mnohokrát novelizovány a staly se terčem kritiky ze strany mezinárodních organizací. V této době začaly vznikat neziskové organizace zabývající se právním a sociálním poradenstvím pro migranty a uprchlíky. Spolu s tím přišla do českého školství multikulturní výchova.

1998–2004 – začaly se vydávat první publikace věnované problematice multikulturní výchovy – Taťána Šišková (2008), Jan Průcha (2001). Nestátní neziskové organizace začaly nabízet programy formálního a neformálního vzdělávání v oblasti multikulturní výchovy. Jedním z prvních takových projektů byly Varianty organizace Člověk v tísni (2002). Byl proveden výzkum na 9 pražských gymnáziích, který zjistil, že českým pedagogům chyběla metodická podpora na centrální úrovni.

2004–2008 – tato etapa je charakterizována začátkem reformy školství, v průběhu které došlo k zásadnímu zlomu – vydání zákona 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, a jako součást jeho realizace zavedení Rámcových vzdělávacích programů (RVP). RVP nejen stanovily doporučený obsah a cíle předmětu, ale i podporovaly zavedení tzv. průřezových témat do výuky. Jedním z nich byla a je multikulturní výchova. V občanském sektoru je toto období charakterizováno zvýšenou nabídkou formálního a neformálního vzdělávání ze strany neziskových organizací.

2.1.2 Státní iniciativy v oblasti MV v České republice

Standard středoškolského odborného vzdělávání

Standard středoškolského odborného vzdělávání byl schválen 18. listopadu 1997 a vstoupil v platnost 1. ledna 1998. Průcha⁴ uvádí, že tento kurikulární dokument je důležitý pro rozvoj MV v České republice ze dvou důvodů: za prvé, byl to jeden z prvních dokumentů, který se zabýval dovednostmi patřícími do oblasti MV; za druhé, tyto dovednosti byly součástí vzdělávací oblasti Soudobý svět. Národní a státní příslušnost člověka.

Standard rozděluje školní výuku do jednotlivých vzdělávacích oblastí – složek. Vztah k MV mají především jazykové vzdělávání (cizí jazyk jako způsob komunikace s jinými lidmi a seznamování s cizími kulturami) a společenskovední vzdělávání (ve smyslu sociálního a osobnostního rozvoje žáka, pochopení a respektování odlišných názorů, osvojení norem a pravidel společnosti, seznamování s konceptem rovnosti všech lidí a s lidskými právy a svobodami, uvědomování vlastní národní příslušnosti).

Složka společenskovedního vzdělávání obsahovala okruh Soudobý svět. Národní a státní

---

⁴ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele* [online]. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011 – s.22

příslušnost člověka, který pomocí sociologických, historických a geografických poznatků sloužil k uvědomování důsledků diskriminačního chování, ukazoval na nebezpečí předsudků a stereotypů. Seznamoval žáky s etnickou a kulturní rozmanitostí České republiky, Evropy a světa⁵.

Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání v ČR

Národní program rozvoje vzdělávání v ČR: bílá kniha (2001), kterou Průcha⁶ charakterizuje jako nejdůležitější dokument české vzdělávací politiky, se měla stát jednotným závazným základem rozvoje českého školství – pozornost byla věnována nejen předškolnímu, základnímu a střednímu vzdělávání, ale i problematice terciálního vzdělávání a vzdělávání dospělých. Přinášela popis cílů, specifických problémů jednotlivých vzdělávacích stupňů a záměru programů rozvoje vzdělávacího systému.

Bílá kniha je významná pro zkoumání fenoménu multikulturní výchovy v ČR, protože předcházela zavádění rámcových vzdělávacích programů a stanovila jejich nejdůležitější body, zejména rozšíření středního vzdělávání o *“oblast evropské dimenze, což představuje především podporu výuky cizích jazyků a multikulturního vzdělávání”*.⁷

Jiné její pasáže ukazují na nutnost rozvoje osobních kompetencí totožných s cíli multikulturní výchovy. Podle ní jedním z cílů je, cituji, *„posilování soudržnosti společnosti“*, protože *vzdělávání je jednou z “nejvýznamnějších integrujících sil, a to nejenom předáváním sdílených hodnot a společných tradic, ale především zajištěním rovného přístupu ke vzdělávání, vyrovnáváním nerovností sociálního a kulturního prostředí i všech znevýhodnění daných zdravotními, etnickými či specificky regionálními důvody a podporou demokratických a tolerantních postojů ke všem členům společnosti bez rozdílu. Tyto úkoly se koncentrují do výchovy k lidským právům a multikulturalitě, která na základě poskytování věcných informací o všech menšinách, zejména romské, židovské a německé, jejich osudech a kultuře, utváří vztahy porozumění a sounáležitosti s nimi. Důležitou úlohu v tomto smyslu má i menšinové školství, dvoujazyčné školy a vzdělávání cizinců a jejich dětí, jako součásti integrace těchto skupin do české společnosti”*⁸.

Bílá kniha také klade důraz na, cituji, *„výchovu k partnerství, spolupráci a solidaritě“* ve smyslu usilování o *“život bez konfliktů a negativních postojů ve společenství nejen druhých lidí, ale i jiných národů, jazyků, menšin a kultur. Člověk má být schopen přijmout a respektovat*

⁵ Standard středoškolského odborného vzdělávání. Praha: Fortuna, 1999, s.19-21

⁶ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele* [online]. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011, s. 20

⁷ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001, str. 51

⁸ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001, str. 14-15

i značné odlišnosti mezi lidmi a kulturami dnešního propojeného světa⁹“.

Rámcové vzdělávací programy

V roce 2004 přichází zásadní zlom v českém školství – zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Přinesl tzv. rámcové vzdělávací programy, které „*vycházely z nové strategie vzdělávání, klíčové kompetence, jejich provázanost s obsahem vzdělávání a uplatnění získaných dovedností v praktickém životě; koncepce celoživotního učení; formulování očekávané úrovně vzdělání stanovené pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání; podpora pedagogické autonomie škol a profesní odpovědnosti učitelů za výsledky vzdělávání*“¹⁰.

Součástí RVP bylo zavedení průřezových témat, která mají za úkol reflektovat dění ve světě, reagují na společenské a globální změny a rozpoutají diskuze o důležitých problémech současnosti. Mají silný výchovný raz, a to zejména pro vytváření vlastních postojů a názorů. Zařazení těchto témat do výuky má povinný charakter, i přestože nemusejí být zavedena v rámci každého ročníku studia¹¹.

RVP pro předškolní vzdělávání

Přestože v RVP pro předškolní vzdělávání se přímo nemluví o multikulturní výchově, některé cíle připravují děti k přijetí hodnot a pravidel společného soužití s představiteli jiných kultur a národů.

Patří sem „*seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému, osvojení si elementárních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem, posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.), vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.), vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností a poznávání jiných kultur*“¹².

Také by dítě mělo umět „*přirozeně a bez zábran komunikovat s druhým dítětem, navazovat a udržovat dětská přátelství, uvědomovat si svá práva ve vztahu k druhému, přiznávat stejná*

⁹ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001, str. 15

¹⁰ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením*[online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005, s.10

¹¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením*[online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005, s.90

¹² *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, str. 24

práva druhým a respektovat je, chápat, že všichni lidé (děti) mají stejnou hodnotu, přestože je každý jiný (jinak vypadá, jinak se chová, něco jiného umí, či neumí apod.), že osobní, resp. osobnostní odlišnosti jsou přirozené, a vnímat, co si druhý přeje či potřebuje, vycházet mu vstříc (chovat se citlivě a ohleduplně k slabšímu či postiženému dítěti, mít ohled na druhého a soucítit s ním, nabídnout mu pomoc apod.)¹³“.

RVP pro základní vzdělávání

Na této vzdělávací úrovni se poprvé objevují výše popsaná průřezová témata, jedním z nichž je multikulturní výchova.

MV v RVP pro základní školy má jak interní (uvědomění své identity, vlastního „já“, příslušnosti k určitému národu nebo skupině), tak i externí charakter (seznamování s etnickou rozmanitostí, kulturami jiných národů a etnických skupin). Splňuje vzdělávací požadavky obou skupin – majoritní a minoritní, a tím přispívá k nalezení společných bodů a ke vzájemnému respektování a lepší komunikaci a spolupráci.

Průřezové téma MV především navazuje na vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a společnost, Informační a komunikační technologie, Umění a kultura, Člověk a zdraví, z oblasti Člověk a příroda je spjatá s předmětem Zeměpis.

Průřezové téma na této úrovni je rozděleno na následující okruhy:

- kulturní diference – specifika percepce kulturních a etnických zvláštností v Evropě a v České republice, uvědomování vlastního já a osobní odlišnosti;
- lidské vztahy – seznamování s problematikou interkulturní komunikace, nebezpečím předsudků a diskriminace, důraz na význam kvality vztahů;
- etnický původ – základní informace o etnokulturní rozmanitosti Evropy a České republiky, tradice a hodnoty jiných kultur, důraz na rovnocennost a rovnost všech národů;
- multikulturalismus – seznamování s konceptem, současná situace v evropské a globální společnosti;
- princip sociálního smíru a solidarity – důraz na odpovědnost každého jedince za dění ve společnosti, odstranění diskriminačního chování a respektování jiných národů a kultur.¹⁴

Shodné s MV jsou cíle odražené na seznamu kompetencí, jichž musí žák po absolvování

¹³ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, str. 25

¹⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením[online]*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005, s.97-98

stupňů dosáhnout: jedna se o oblast komunikativní (vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi)¹⁵, sociální a personální (schopnost spolupráce ve skupině a vytváření přátelského prostředí v kolektivu) a občanské (seznamování s vlastní kulturou a tradicemi, respektování cizích názorů a přesvědčení, empatie)¹⁶.

RVP pro gymnázia

Multikulturní výchova v RVP pro gymnázia se zaměřuje zejména na poznání a pochopení kulturních odlišností mezi lidmi, vytváření kvalitních mezilidských vztahů, seznamování s principy interkulturní komunikace a přípravu na život v kulturně a etnicky rozmanité společnosti, rozvoj porozumění studentů vlastnímu „já“ a hodnotám své kultury a jako důsledek zachování vlastní kulturní identity při integraci v multikulturní prostředí. Téma plní tři důležité funkce – stimulační, ovlivňovací a korigující¹⁷.

Téma se dělí na následující tematické okruhy:

- základní problémy sociokulturních rozdílů – modely soužití, sociokulturní rozrůzněnost v Evropské unii a v České republice, postoje vůči migrantům, migrace a její příčiny;
- psychosociální aspekty interkulturality – psychologické aspekty negativních jevů (předsudky, stereotypy), problémy vyskytující se v procesu interkulturní komunikace, změna názorů;
- vztah k multilingvní situaci a ke spolupráci mezi lidmi z různého kulturního prostředí – jazykové kompetence a způsoby jejich rozvoje, použití jazyka bez diskriminujících a ponižujících výrazů, jazyková situace v Evropě a její vztah k multikulturalitě¹⁸.

Stejně jako v RVP ZV v RVP pro gymnázia se některé cílové klíčové kompetence shodují s kompetencemi MV. Jako součást kompetencí sociální a personální, žák by měl, cituji

---

¹⁵Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením[online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005, s.15

¹⁶Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením[online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005, s.16

¹⁷ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G [online]*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, s.73

¹⁸*Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G [online]*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, s.74-75

„přispívat k vytváření a udržování hodnotných mezilidských vztahů založených na vzájemné úctě, toleranci a empatii“. Občanská kompetence zahrnuje respektování rozmanitosti hodnot a přesvědčení ostatních lidí, povědomí o kulturní a hodnotové rozmanitosti¹⁹.

S každou úrovní se náročnost kompetencí MV zvyšuje. Na primární úrovni má přípravný charakter, na úrovni gymnázia interkulturní kompetence mají pokročilejší charakter a připravují studenta na život v kulturně rozmanité společnosti, formují jeho vlastní názor na dění ve světě a ve vlastní zemi, přispívají k rozvoji analytického a kritického myšlení nezbytného pro analýzu každodenní reality a respektování odlišností jiných lidí.

2.1.3 Aktivity neziskových organizací v oblasti multikulturní výchovy

Varianty – Člověk v tísní o. p. s.

Projekt Varianty obecně prospěšné společnosti Člověk v tísní je nejstarším projektem metodické a praktické podpory začleňování multikulturní výchovy do českého školství. První publikace příručky Interkulturní výchova vyšla v roce 2002, pak následovala druhá část v roce 2005²⁰.

Hlavními cíli programu jsou podpora inkluzivního a otevřeného prostředí ve školách, rovného přístupu ke vzdělávacím možnostem českého školství a začleňování témat interkulturního a globálního rozvojového vzdělávání do výuky na školách²¹.

Varianta nabízí informační servis a metodickou podporu v oblasti multikulturního a rozvojového vzdělávání, vzdělávací kurzy a semináře, didaktické materiály, odborné konzultace pedagogům a asistenci školám. Jinou činností projektu je vydávání publikací (např. Bulletin pro školy) a tvorba nových výukových materiálů zaměřených na témata interkulturní výchovy a globálního rozvojového programu. Důraz je kladen na moderní vyučovací metody a trendy v oblasti pedagogiky²².

Podle Moree²³ výsledky tohoto projektu ovlivnily vytváření reformních dokumentů školství, protože byly prvním pokusem o školní kurikulum pro primární a sekundární vzdělávání a také

---

¹⁹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G [online]*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, s.9-10

²⁰ *Publikace Interkulturní vzdělávání*. [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<https://www.varianty.cz/publikace/54-interkulturni-vzdelavani>>

²¹ *Varianty* [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.rodice-a-deti.cz/varianty>>

²² *Web-portál Varianty* [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <https://www.varianty.cz/interkulturni-vzdelavani>

²³ MOREE, Dana – How Teachers Cope with Social and Educational Transformation. Praha, EMAN, 2008. str.101-102

zdůrazňovaly důležitost rekvalifikačních pedagogických kurzů.

Czechkid – multikulturalita očima dětí

Projekt Czechkid vznikl na základě spolupráce mezi vyučujícími a studenty Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, Katedry studií občanské společnosti, odborníků z neziskového sektoru a vědeckých pracovníků. Do projektu také byly zapojeny Multikulturní centrum Praha, Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, o. s., Člověk v tísni – společnost při ČT, o. p. s., Středisko služeb školám Příbram a Britská rada (British Council).

CzechKid byl koncipován jako nástroj zavedení MV do školní výuky a jako metodická podpora pedagogům a má formu internetového portálu. Ústředním pojmem všech textů je kultura, na kterou se nahlíží z hlediska sociálních vztahů ve společnosti. V průběhu svého života jedinec potkává představitele různých skupin, které se vymezují podle identity. Sám také patří k nějakým skupinám. Nabízené aktivity mají zprostředkovat zkušenost postav textů a v důsledku usnadnit sebereflexi žáků. Autoři projektu vycházeli z toho, že osobní zkušenosti a jejich interpretace jsou nejlepším způsobem rozvoje interkulturních dovedností.

Mezi témata dialogů patří Česká republika a multikulturalismus, čeština jako cizí jazyk, diskriminace, xenofobie, generalizace v komunikaci a předsudky, rasismus a rasové předsudky, stereotypy a předsudky, homosexualita, kulturní identita, zobrazování cizinců a menšin v médiích, romská národní menšina, náboženská identita, násilí z nenávisli, pobyt cizinců a jejich integrace v České republice, rasistické a neonacistické skupiny, vyloučené lokality a jiné.

Materiály pro učitele jsou rozdělené do dvou kategorií: jsou to texty spojené s dialogy (krátké představení toho, o co v dialogu jde, vysvětlení základních pojmů vztahujících se k danému tématu) a doplňkové texty (témata, která v souvislosti s MV mohou být zajímavá, např. nostrifikace zahraničního diplomu, speciální třídy pro jazykovou přípravu atd. Tyto texty mají obecný informační charakter, protože nepatří k specifickému dialogu)²⁴.

Stereotýpek v nás – Interkulturním vzděláváním a prožitkem k toleranci

Projekt Stereotýpek v nás, do něhož byly zapojeny organizace Multikulturní centrum Praha, INEX – Sdružení dobrovolných aktivit a AFS Mezikulturní programy, o. s., byl zahájen v červnu 2010 a byl završen v květnu 2013.

Hlavním cílem projektu byla prevence xenofobie a rasismu mezi žáky středních odborných škol prostřednictvím multikulturní výchovy s využitím interaktivních a zážitkových metod. V

---

²⁴ *Metodický portál CzechKid* [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://czechkid.cz/si.html>>

rámci projektu byl vytvořen komplexní vzdělávací program pro střední odborné školy (interkulturní semináře, cyklus interkulturních dílen, prožitkový víkend, mini workcamp). Byly připraveny semináře pro pedagogy a další pracovníky v oblasti vzdělávání a volného času mládeže. Do třídy přicházeli dva lektori, resp. dvě lektorky a asistent. Asistentem byl cizinec nebo příslušník národní menšiny, který bydlel v České republice a byl seznámen s problematikou diskriminace, měl vlastní zkušenosti se stereotypy a předsudky. Školy měly možnost objednat jak samotný interkulturní seminář, tak i celý cyklus (seminář a tři interkulturní dílny).

Projekt probíhal v 5 krajích České republiky (ve Středočeském, Jihočeském, Plzeňském, Karlovarském a Královéhradeckém kraji). Do projektu bylo zapojeno 61 škol.

V průběhu jednotlivých aktivit měli žáci příležitost poznávat svůj přístup k jinakosti a kulturní rozmanitosti, zamyslet se nad problematikou soužití kultur, nad svými hodnotami, předsudky a dalšími tématy. Zvyšovaly se tak jejich individuální kompetence v poznávání sebe sama i svého okolí²⁵.

In Iustitia o. s. – publikace Já a oni jsme my: Nápady a náměty pro multikulturní výchovu

Organizace In Iustitia působí v Praze od roku 2009. Primárně se zabývá poskytováním právní pomoci obětem násilí z nenávisli. Pod oběťmi se rozumí těch, kdo byl napaden z důvodu příslušnosti k jiné sociální, národní nebo etnické skupině, odlišného náboženského vyznání nebo sexuální orientace. Kromě poradenství také analyzuje legislativní postupy a usiluje o zlepšení trestní praxe a o optimalizaci státní správy v oblasti práva se zaměřením na ochranu ohrožených skupin obyvatelstva. Osvětová činnost organizaci se projevuje ve spolupráci s médií, vzdělávání jak odborných pracovníků, tak i široké veřejnosti, a také v publikační činnosti²⁶.

V roce 2011 organizace začala pracovat na projektu Já a oni jsme my, který měl podobu vzdělávacího programu zaměřeného na podporu témat spojených s multikulturní výchovou, na práci s předsudky, prevenci projevů rasismu, podporu aktivního občanského postoje a upevňování soudržnosti třídního kolektivu. Za cílovou skupinu byli označeni žáci druhého stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií a učitelé. Program byl realizován v podobě šesti 45minutových setkání, v rámci kterých byly využívány interaktivní a zážitkové metody²⁷.

V roce 2012 organizace v rámci projektu Já a oni a oni jsme my II vydala metodickou

²⁵ *Projekt Stereotýpek v nás* - [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://stereotypek.mkc.cz/>>

²⁶ In Iustitia o.s. Pomoc obětem násilí z nenávisli [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.in-ius.cz/o-nas/>>

²⁷ *Já a oni jsme my*. In *Iustitia* [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.in-ius.cz/vzdelavame/vzdelavaci-materialy/ja-a-oni-jsme-my.html>>

příručku *Já a oni jsme my: Nápady a náměty pro multikulturní výchovu. Předsudky, stereotypy, násilí z nenávisti a aktivní svědek*, která navazovala na aktivity předchozího projektu. V druhé příručce byla doplněna vybraná témata (předsudky a stereotypy, násilí z nenávisti, efekt přihlížejícího a školní třída). Témata také byla obohacena z teoretického a didaktického hlediska²⁸.

Jako součást projektu In Iustitia pořádala dvoudenní workshop pro učitele a učitelky z České republiky a Spolkové republiky Německo. Cílem setkání byla výměna zkušeností v oblasti multikulturní výchovy²⁹.

2.1.4 Příprava pedagogů na univerzitách

Podle Moree zavedení RVP a s tím i MV do školní výuky přineslo značný pocit nejistoty u pedagogů, učitelé nevěděli, jak mají chápat MV, a realizace daného tématu často šla v rozporu s jejich vlastními přesvědčeními, panovala nejistota, jak témata MV mají být přednášena, chyběla jim metodická podpora a příprava³⁰. Od příchodu RVP do vzdělávacího systému uplynulo více než 10 let. Výzvy moderní doby a s nimi spojená nová společenská realita vyžadují komplexní řešení. Existuje potřeba specifické přípravy budoucích pedagogů na práci nejen v kulturně rozmanité třídě, ale i k vyvíjení kulturního cítění u žáků. Pedagogické a některé jiné obory na to reagují nabídkou kurzů multikulturní výchovy.

Univerzita Karlova v Praze (UK)

Na Filozofické fakultě (FFUK) výuku kurzu Multikulturní výchova zajišťuje Katedra pedagogiky.

Pedagogická fakulta (PedF) Univerzity Karlovy nabízí kurzy multikulturní výchovy v rámci oborů Výchova ke zdraví a Sociální pedagogika. V nabídce kurzů na fakultě jsou také předměty Interkulturní vzdělávání a Interkulturní výchova, garantem kterých je Katedra primární pedagogiky.

Fakulta tělesné výchovy a sportu (FTVS) se zaměřuje na danou oblast pomocí kurzu Multikulturní výchova prostřednictvím sportu³¹.

²⁸ *Já a oni jsme my II. In Iustitia* [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.in-ius.cz/projekty/2012/ja-a-oni-jsme-my-ii.html>>

²⁹ *Společně učíme In Iustitia* [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.in-ius.cz/projekty/2012/ja-a-oni-jsme-my-spolecne-se-ucime-ii.html>>

³⁰ MOREE, Dana. *How teachers cope with social and educational transformation: struggling with multicultural education in the Czech classroom*. 1st ed. Benešov: EMAN, 2008, s.138-146

³¹ *Studijní informační systém Univerzity Karlovy v Praze* [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

Masarykova univerzita v Brně (MUNI)

Ústav pedagogických věd Filozofické fakulty nabízí kurzy multikulturní výchovy studentům oborů Pedagogika a Sociální pedagogika a poradenství – předměty Multikulturní pedagogika³⁷ a Multikulturní výchova. Na Ústavě religionistiky je vyučován kurz Multikulturní a multireligiózní výchova,

Na Pedagogické fakultě stejné univerzity pod garancí Katedry sociální pedagogiky jsou vyučovány kurzy Základy sociální pedagogiky a multikulturní výchovy, Základy multikulturní výchovy, Multikulturní a globální výchova, Vybrané problémy multikulturní výchovy, Multikulturní výchova, Teorie multikulturní výchovy.

Fakulta se vyznačuje na její půdě fungujícím na její půdě Kabinetem multikulturní výchovy.

Nejen pedagogické obory se reagují na společenskou potřebu naučení se základům soužití v multikulturní společnosti. Lékařská fakulta MUNI má v nabídce kurzy Multikulturní výchova v neodkladné péči a Multikulturní výchova v porodní asistenci – cvičení (Katedra porodní asistence a zdravotnických záchranářů – Pracoviště nelékařských oborů)³².

Univerzita Palackého v Olomouci (UPOL)

Podle elektronického systému je předmět Multikulturní výchova je zařazen do nabídky v rámci oborů Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku (Bc. a NMgr. studium), Učitelství sociálních a zdravotních předmětů pro střední a vyšší odborné školy (NMgr), Pedagogika – veřejná správa (Bc.), Pedagogika – sociální práce (Bc.), Pedagogické asistentství (Bc.), Učitelství pro 1. stupeň základních škol (Mgr.) a do programů celoživotního vzdělávání.

Na oborech Předškolní pedagogika (NMgr.), Speciální pedagogika pro výchovné pracovníky (Bc.), Speciální pedagogika pro 2. stupeň základních škol a pro střední školy (Bc.), Logopedie (Mgr.) se vyučuje vyučuje kurz Interkulturní výchova³³.

Na akademické půdě univerzity funguje Kabinet interkulturních studií³⁴.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (JU)

Multikulturní výchova je vyučována v rámci oborů Výchova ke zdraví (Bc.), Výchova ke

<<https://is.cuni.cz/studium/index.php>>

³² Studijní informační systém Masarykovy univerzity [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/>>

³³ Portál Univerzity Palackého v Olomouci [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<http://portal.upol.cz/wps/portal/StudyingAndTeaching/Browsing/>>

³⁴ Centre for Intercultural Studies [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://centreis.upol.cz/>>

zdraví se zaměřením na vzdělávání (Bc.) na Pedagogické fakultě.

Studenti oborů Pedagogika volného času (Bc.), Učitelství odborných předmětů (Bc.), Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání (Bc.) mají možnost využít nabídky kurzu Interkulturní výchova.³⁵

Západočeská univerzita v Plzni (ZČU)

Pedagogická fakulta v Plzni realizuje výuku Multikulturní výchovy pro obory Učitelství pro mateřské školy (Bc.), Výchovné poradenství (Mgr.), a také pro program Celoživotního vzdělávání — Studium v oblasti pedagogických věd se zaměřením na speciální pedagogiku pro učitele ZŠ a SŠ³⁶.

Univerzita Hradec Králové (UHK)

Seznamování s principy multikulturní výchovy je umožněno na Pedagogické fakultě při studiu oborů Učitelství pro střední školy — základy společenských věd (NMgr.), Učitelství pro 2. stupeň ZŠ — občanská nauka (NMgr.), Učitelství pro 2. stupeň základních škol — výchova k občanství (Mgr.), Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání (Bc.). Sociální komunikace v neziskovém sektoru (Bc.).

Kromě fakulty pedagogické, je předmět MV je také vyučován na Přírodovědecké fakultě, která ho nabízí nabízí studentům učitelských studijních programů Biologie, Fyzika, Chemie, Matematika, a Informatika³⁷.

Univerzita Pardubice (UP)

Výuka předmětu Multikulturní výchova je realizována na Filozofické fakultě (FF) v rámci studia oboru Humanitní studia³⁸.

---

³⁵Portál IS/STAG Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<https://wstag.jcu.cz/portal/studium/prohlizeni.html>>

³⁶Portál Západočeské univerzity v Plzni [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<https://portal.zcu.cz/>>

³⁷Portál IS/STAG Univerzity Hradec Králové [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<https://stag.uhk.cz/>>

³⁸Portál IS/STAG Univerzity Pardubice [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<https://portal.upce.cz/portal/studium/prohlizeni.html>>

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB)

Multikulturní výchova– Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře (Bc.), Sociální pedagogika (Bc.), Pedagogika předškolního věku (NMgr.), Učitelství odborných předmětů pro SŠ (Bc.)³⁹.

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (UJEP)

V Ústí nad Labem výuku kurzu zajišťuje Pedagogická fakulta na oborech Sociální pedagogika (Bc.), Pedagogicko-psychologická způsobilost (Bc.) a Společný základ ZŠ, Učitelství pro SŠ (NMgr.)⁴⁰.

Technická univerzita v Liberci (TUL)

Kurz Multikulturní výchova je nabízen studentům oborů Profesní studium pro střední školy (NMgr.), Profesní studium pro 2. stupeň základní školy (NMgr) a Učitelství pro 1. stupeň základní školy (Mgr.) fakulty Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické⁴¹.

2.2 Ruská federace

2.2.1 Etapy začlenění multikulturní výchovy do ruského školství

Chuchajevá, Chakimov, Chuchlajev⁴² vyčleňují tři etapy v rozvoje multikulturní výchovy v Rusku.

1990-letá 90. léta se charakterizují pojmem multietnokulturní výchova (rus. Полиэтнокультурное образование), což znamená představu kultury jakožto seskupení materiálních a duchovních úspěchů každého národa či etnika, kde subjektem kultury je určité etnikum, hlavním rysem kterého je jazyk. V této etapě byla multikulturní výchova byla spjata s výukou mateřských jazyků a kultury a s rozvojem interkulturní (mezietské) komunikace.

Konec 90 – začátek 00. let – na řádu přichází multisociokulturní vzdělávání (rus.

---

³⁹Portál IS/STAG Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<https://stag.utb.cz/portal/studium/prohlizeni.html>>

⁴⁰Portál IS/STAG Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<https://stag.utb.cz/portal/studium/prohlizeni.html>>

⁴¹Portál IS/STAG Technické univerzity v Liberci [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<https://stag.tul.cz/portal/studium/prohlizeni.html>>

⁴²CHUCHLAJEVA, O.V., CHAKIMOV, E.R., CHUCHLAJEV O.E. *Polikulturnoje obrazovanije: učebnik dla bakalavrov*. Moskva: Izdatelstvo Jurajt, 2013, s.34-40

Полисоциокультурное образование). Začíná se projevovat snaha o překročení vnímání národa jako jednotného subjektu. Šlo o rozdělení každého národa do různých sociálních skupin (podle věku, etnické či teritoriální příslušnosti, sexuální orientace apod.). Každá taková skupina má stabilní tendence chování a vnímání světa. Kultura tedy byla pojata jako soubor materiálních a duchovních tradic každé sociální skupiny. Zvláštní důraz byl kladen na formování regionální identity a tolerantního chování. V tomto období se vychází federální cílový program „Formování zaměření tolerantního vědomí a prevence extremismu v ruské společnosti“ (2001–2005) (Формирование установок толерантного сознания и профилактика экстремизма в русском обществе), který stimuloval vytváření a rozvoj multikulturních programů, které respektovaly kulturní tradice odlišných sociálních skupin. Kromě toho program podporoval mezikulturní dialog, zvýšení a zvýšení odolnosti vůči etnickým, politickým či náboženským konfliktům.

Ve třetí etapě od začátku 2000 let je kultura chápána jako individuální zkušenost jedince. Multikulturní výchova přispívá k tomu, že každý člověk je schopen vytvářet svoji vlastní kulturu a podílet se na vytváření kultury společné. Takové pojetí se odráží v Koncepti duchovně mravního rozvoje a výchovy osobnosti občana Ruska (2009) a v Koncepti rozvoje multikulturního vzdělávání v Rusku (2010).

2.2.2 Státní iniciativy v oblasti MV v Ruské federaci

Národní doktrína školství v Ruské federaci (pro období do roku 2025)

Doktrína byla schválena rozhodnutím vlády Ruské federace 4. října 2000. Stanovila priority a hlavní směry vývoje vzdělávání v politice, včetně cílů a předpokládaných výsledků zavedení změn do ruského školství do roku 2025.

Strategické cíle jsou spjaté s problémy ruské společnosti – doktrína má zohlednit socioekonomický rozvoj státu, rozvoj školství, kultury, umění a vědy, posilování demokratického právního státu a rozvoj občanské společnosti.

Doktrína zdůrazňuje dostupnost vzdělávání pro všechny, bez ohledu na pohlaví, národnost, mateřský jazyk, původ, náboženské vyznání, věk a zdravotní stav, a jeho bezplatný charakter.

Jako základní cíle vzdělávání definuje následující směry:

„Vzdělávací systém je navržen tak, aby zajistil:

- historickou kontinuitu, uchování, šíření a rozvoji národní kultury, vzdělávání pečlivého přístupu k historickému a kulturnímu dědictví národů Ruska;*
- vzdělávání ruských vlastenců a občanů právního demokratického státu, kteří jsou*

schnopi socializace, pokud jde o občanskou společnost, respektovat práva a svobody jednotlivce s vysokou morálkou a vykazující národní a náboženskou toleranci, úctu k jazykům, tradicím a kulturám jiných národů;

- *kulturu míru a mezilidských vztahů⁴³“*

S MV souvisí základní cíle státní politiky ve sféře vzdělávání:

- *harmonizace národních a ethno-kulturní vztahy etno-kulturních vztahů;*
- *uchování a podporu etnické, národní a kulturní identity národů Ruska, humanistických tradic svých kultur;*
- *zachování jazyků a kultur všech národů Ruské federace;*
- *rozvoj vzdělávání a kultury původních obyvatel na severu, na Sibíři a na Dálném východě;*
- *zachování a rozvoj významu ruského jazyka jako jeden z unifikovat unifikačních faktorů mnohonárodního ruského státu⁴⁴.*

Koncepce duchovně mravního rozvoje a výchovy osobnosti občana Ruska (2010)

Koncepce byla vyvinuta podle Konstitucí Ruské federaci a zákona „O vzdělávání v Ruské federaci“ jako normativní základ interakcí vzdělávacích institucí a ostatních subjektů socializace, takových jako rodina, organizace občanského sektoru, náboženské komunity, instituce dalšího vzdělávání, kultury a sportu a médií. Cílem této interakce je společné zajištění podmínek pro duchovně mravní rozvoj a výchovu žáků. Koncepce definuje charakter soudobého nacionálního ideálu vzdělávání (moderní doba je chápána jako období změny hodnotového systému a osobnostních orientací, rychlé otevření země světu přineslo přineslo spěšné kopírování západního způsobu života a zapomenutí na vlastní kulturu), cíle duchovně mravního rozvoje dětí a mládeže, systém základních nacionálních hodnot, na základě kterých je možné sdružení multietnické společnosti Ruské federace a hlavní podmínky a principy

⁴³ *Postanovlenije Pravitjelstva Rossijskoj Federaciji ot 4 oktjabrja 2000 N 751 g.Moskva “O nacionalnoj doktrine obrazovanija v Rossijskoj federaciji (Vyhláška Vlády Ruské federaci o Národní doktríně vzdělávání v Ruské federaci), Osnovnyje celi i zadači obrazovanija [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<https://rg.ru/2000/10/11/doktrina-dok.html>>*

⁴⁴ *Postanovlenije Pravitjelstva Rossijskoj Federaciji ot 4 oktjabrja 2000 N 751 g.Moskva “O nacionalnoj doktrine obrazovanija v Rossijskoj federaciji. Osnovnyje zadači gosudarstva v oblasti obrazovanija (Vyhláška Vlády Ruské federaci o Národní doktríně vzdělávání v Ruské federaci), [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<https://rg.ru/2000/10/11/doktrina-dok.html>>*

začlenění této výchovy do školní výuky. Moderní škola je definována jako nejdůležitější faktor sociokulturní modernizace společnosti⁴⁵.

Suprunova, Sviridchenko⁴⁶ uvádějí následující cíle multikulturní výchovy podle Koncepce:

- zformovaná představa o občanské identitě, pocit hrdosti na svou zemi, ruský národ a historii Ruska, žák si musí uvědomovat etnickou a náboženskou identitu, tvorba mnohonárodních hodnot ruské společnosti, ustavení demokratických a humanistických hodnotových orientací
- vytváření celostního pohledu na svět v jeho organické jednotě a rozmanitosti přírody, národů, kultur a náboženství;
- respekt k jiným názorům a dějinám a kulturám jiných národů;
- osvojení počátečních dovedností přizpůsobení se rychle se měnícímu světu;
- rozvoj samostatnosti a osobní odpovědnosti za své činy, včetně informačních aktivit, založených na morálních standardech, sociální spravedlnosti a svobodě;
- rozvoj etických hodnot, vč. dobré vůle a emocionálně-morální odezvy, porozumění a empatie;
- rozvoj dovedností spolupráce s dospělými a vrstevníky v různých sociálních situacích, schopnosti řešit konflikty a vyhnout se jim.

Koncepce definuje základní národní mravní cennosti občana Ruské federace – vlastenectví, solidaritu, občanství, rodinu, práci a tvořivost, vědu, mezináboženský dialog, umění, přírodu a lidství jako celek.

Koncepce rozvoje multikulturního vzdělávání v Ruské federaci (2010)

Koncepce byla vyvinuta na základě Ústavy Ruské federace, zákonů Ruské federace "O vzdělávání", "O vyšším a postgraduálním vzdělávání", "O jazycích národů Ruské federace", Koncepci státní národní politiky Ruské federace, Koncepci modernizace ruského vzdělávání pro období do roku 2010 a Národní doktríny školství v Ruské federaci (pro období do roku 2025).

V dokumentu vzdělávání je chápáno jako „*vedoucí činitel zachránění a rozvoje národních kultur a jazyků, účinný nástroj kulturní a politické integrace ruské společnosti*“. Začlenění MV do školství je vysvětleno potřebou vytváření jednotného vzdělávacího systému, který by

---

⁴⁵ Koncepcija duchovně nraštvennogo razvitiija i vospitaniija ličnosti graždaniina Rossiji [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://day-of-culture.narod.ru/private/Priloz/Koncepcia.htm>>

⁴⁶ SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanije*. Moskva: Izdatelskij centr Akademija, 2013, s.125-127

zohlednil státní sociokulturní požadavky, takové jako mezi-etnický dialog, mezínáboženský dialog a odlišnosti různých národů, stejně jako etnická rozmanitost Ruské federace.

Podle Koncepce multikulturní výchova musí být realizována podle následujících principů:

- mnohojazyčnost – znalost několika jazyků;
- nepřetržitý přenos kultury a zkušenosti dalším generacím;
- diferenciaci a rozmanitost – vzájemné doplňování kultur a jazyků;
- kreativita – příprava jedince k seberealizaci pomocí seberozvoje a tvůrčí transformace získaných znalostí a dovedností;
- kulturní celistvost – vnímání obecné lidské kultury jako základu vzdělávání, osvojení kulturních norem chování;
- prostorový pohled na svět – schopnost dívat se na svět na sociokulturní jevy z různých úhlů pohledu a vyhnout se černo-bílému vnímání reality;
- etická relevance.

Koncepce klade důraz na humanistický charakter vzdělání a jeho sociokulturní základy, orientaci na osobnost žáka a rozvoj osobních kompetencí, výchovu k občanskoprávní odpovědnosti, kreativitu a sebeřízení⁴⁷.

2.2.3 Praktická realizace MV v Ruské federaci

Multikulturní výchova na mateřských školách

Mateřská škola №114 města Ruzajevka.

Suprunova, Sviridchenko⁴⁸ popisují zavedení MV do vzdělávacího procesu na mateřských školách na příkladu předškolní vzdělávací instituce Mateřská škola №114 města Ruzajevka v Mordovské republice.

Školka klade důraz na formování národní identity, respekt k představitelům jiných národů a kultur, rozvoj zájmu o etnickou a kulturní rozmanitost. Pedagogové považují rané seznamování s jinými kulturami za nástroj vytvoření estetického vnímání světa a stimulaci rozvoje kompetence interkulturní komunikace.

Na bázi této instituce je MV realizována ve třech fázích:

⁴⁷ Koncepcija razvitija polikulturmnogo obrazovanija v Rossijskoj Federacii [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <http://www.iro.yar.ru/fileadmin/iro/res_center/2014/dnrvo/Koncepc_razv_polikult.doc>

⁴⁸ SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanije*. Moskva: Izdatelskij centr Akademija, 2013, s.110-112

1. Seznamování s kulturou a tradicemi vlastního národa, příprava prostředí pro další vývoj pojetí národní identity. Analýza národnostního složení žáků, jejich národních a kulturních potřeb. Práce s rodiči rodiči;
2. Interkulturní dialog obyvatelůobyvatel Mordovské republiky. Hlubší seznamování s národní kulturou;
3. Zařazení do širšího kulturního kontextu, příprava na život v otevřené multikulturní společnosti. Seznamování s kulturami jiných ugrofinských národů.

V mateřské škole je umožněna výuka mordovského jazyka a jako podpůrný nástroj vychovatelé používají vlastní muzeum národní mordovské kultury, které umožňuje bližší seznamování s dějinami a kulturou regionu.

Zavedení MV na této úrovni je podporováno sociokulturní situací ve městě – obyvatelstvo tvoří jen Rusové a Mordovci, ale i Tataři, Baškirové a jiné národy.

Mateřská škola №116 města Rybinsk

Suprunova, Sviridchenko⁴⁹ popisují MV na bázi mateřské školy №116 města Rybinsk v Jaroslavské oblasti, jejíž vychovatelé chápou seznamování s regionem a cizími kulturami jako nezbytnou součást výchovy dětí.

Vzdělávací proces v dané škole začíná seznamováním s Rybinskem, jeho symbolikou, historií, významnými místy města. Značnou roli v podpoře MV hraje školské malé muzeum „Ruska gornitsa“, které prezentuje tradiční dům rodiny ve Staré Rusi. Jiné materiály jsou rozříděné podle kategorií – státní symbolika, historie města a státu, moje první kniha o Rusku, ukázky tradičního ruského folklorního umění atd.

Zvláštní aktivitou je projekt kulturního fotoalba, jež je výsledkem spolupráce rodičů a dětí. V albu jsou prezentovány fotky z cest po Ruské federaci a v zahraničí. Pedagogové se domnívají, že daná aktivita značně přispívá k vytváření kulturního povědomí u dětí.

Ve starších skupinách děti se seznamují s kulturou a uměním národů severu, zejména s tradičními povídkami. Jako způsob práce s nimi dostávají úkol nakreslit obrázky podle těchto příběhů.

Multikulturní výchova na středních školách

Vzdělávací komplex národnostních kultur №1650, Moskva

Suprunova, Sviridchenko⁵⁰ pokračují v analýze MV na středních školách popisem

⁴⁹ SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanije*. Moskva: Izdatelskij centr Akademija, 2013, s.112-114

⁵⁰ SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanije*. Moskva: Izdatelskij centr Akademija,

vzdělávacího komplexu národnostních kultur №1650 s s intenzivním studiem jazyků, historie a kultury různých národů. Je součástí projektu „Multikulturní výchova v multietnické škole v metropoli“.

Škola obdržela svůj název po přisouzení jí statutu, poté co jí byl přisouzen statut státní školy. Předtím byla nazývána jako Nedělní multikulturní škola⁵¹. Na bázi školy je realizována výuka speciálního intenzivního programu ruštiny (ruština jako mateřský jazyk, ruština jako cizí jazyk), ruských dějin a literatury. Jako předměty jsou vyučovány etnologie, kulturologie, základy etiky etiketu, etiketa národů světa. Zvláštní důraz na multikulturní tematiku je kladen v rámci kurzu základů rodinného životního stylu, který „*připravuje studenty nejen k rodinnému životu obecně, ale také k rodinným problémům, které mohou vzniknout v budoucnu ve smíšených rodinách*“⁵².

Na bázi školy funguje Kabinet etnopsychologie, který řeší otázky vzdělávání s ohledem na etnicko-psychologické charakteristiky každého dítěte.

Při výuce se používají inovativní projektové a problémové metody.

Škola vzdělává představitelů mnoha národností - jako jsou Abcházci, Avari, Arméni, Burjati, Gruzínci, Kazaši, Korejci, Rusové, Čuvaši, Estonci a jiní.

Základní škola 87 města Jekatěrinburg

Uralské město Jekatěrinburg, čelí migračním proudům a reaguje na to vlastním vzdělávacím programem zaměřeným na děti-migranty „Škola – centrum výchovy k toleranci a multikulturního vzdělávání“ (Школа – центр воспитания толерантности и поликультурного образования).

Důležitost tohoto zaměření je daná skutečností, že škola je na okraji města, které je populární jako místo bydlení přistěhovalců ze stran tzv. Blízkého zahraničí (země bývalého Sovětského svazu). Hlavní aktivitou školy je rozšířená výuka ruštiny jako cizího jazyka (včetně individuálních hodin, rozdělení žáků podle jazykové úrovně). Škola zdůrazňuje posílení kompetencí interkulturní komunikace skrze dialog kultur — školní dění zahrnuje slavnostní Dny národní kultury, v průběhu kterých žáci se seznamují s etnickou rozmanitostí a kulturními odlišnostmi jiných národů, jejich způsoby života a uměním⁵³.

2013, s.114-115

⁵¹ Škola №1650 [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.schoolofelia.com/main.php?sec=4&topic=71>>

⁵² O škole [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.schoolofelia.com/main.php?sec=2>>

⁵³ SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanie*. Moskva: Izdatelskij centr Akademija, 2013, s.115-116

2.2.4. Profesní příprava v oblasti multikulturní výchovy

Multikulturní výchova je začleněna na federální úrovni, potřeba speciální přípravy budoucích a stávajících stávajících pedagogů na působení v etnicky a kulturně rozmanité společnosti je odražena ve Federálním státním standardu vyššího profesionálního vzdělávání v Ruské federaci, Federálním státním standardu obecníhoobecného vzdělávání i v Programu modernizace pedagogického vzdělávání.

Řada ruských univerzit má ve svých studijních programech výuku kurzu multikulturní výchovy. Jako předmět je vyučována na následujících univerzitách – Moskevská státní pedagogická univerzita, Moskevská státní psychologopsychologicko-pedagogická univerzita, Čuvašská státní pedagogická univerzita, Pjatigorská státní lingvistická univerzita, Pomorská státní univerzita, Sachalinská státní univerzita, Severoosetinská státní univerzita, Orenburgská státní pedagogická univerzita a jiné.

Zvláštním způsob je realizována multikulturní příprava studentů pedagogických oborů na Pjatigorské státní lingvistické univerzitě. Multikulturní výchova je integrována do výuky řady předmětů jako jednotlivá témata a moduly. Jako příklad uvádějí kurz dějin pedagogiky, v rámci kterého se studenti rozebírají vývoj pedagogiky a školství na Severním Kavkazu, mají možnost seznámit se s prací významných místních pedagogů – představitelů etnických menšin a národů tohoto regionu. Modul multikulturní výchovy je začleněn do předmětu Obecná pedagogika. V rámci historického bloku studenti mají možnost seznámit se s etnokulturní rozmanitostí kavkazského regionu a interakcí s ruskou majoritou v rámci kurzů Dějiny Severního Kavkazu a Kultura národů Severního Kavkazu.

Významnou roli hrají univerzitní kulturní centra v procesu vývoje interkulturních dovedností u studentů. Jako příklad je uvedena výše zmíněná Pjatigorskou univerzitu, na jejíž akademické půdě funguje 12 středisek – např. Centrum arménského jazyka a kultury, Centrum severokavkazských jazyků a kultur, Centrum hebrejštiny a izraelské kultury apod⁵⁴.

Na realizaci přípravy učitelů v oblasti multikulturní výchovy se podílejí další vzdělávací instituce, buď formou rekvalifikačních kurzů, nebo začleněním témat do výuky. Suprunova, Sviridchenko píšou o multikulturní přípravě na Katedře etnologie Moskevské univerzity M. V. Lomonosova, v Centru mezinárodního vzdělávání Moskevského institutu zvýšení kvalifikace pracovníků vzdělávání, Mezinárodním centru Institutu zvýšení kvalifikace pracovníků vzdělávání republiky Sacha (Jakutsko), Chabarovském krajském institutu rekvalifikace a zvýšení kvalifikace pedagogických pracovníků i na kurzech zvýšení kvalifikace pedagogů

⁵⁴ SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanije*. Moskva: Izdatelskij centr Akademija, 2013, s.106-108

primárních vzdělávacích zařízení v Iževsku⁵⁵.

3. Metodologie

Cíle výzkumu

- prozkoumat mezinárodní a státní normativní dokumenty a zjistit, jaké základní principy totožné s hodnotami MV zprostředkovávají;
- odhalit hlavní zásady, které mají vztah k MV;

Jako výzkumná strategie byla zvolena kvalitativní metoda v podobě teoretické analýzy dokumentů a literatury. Je to nejvhodnější strategie odhalování hlavních zásad a často se vyskytujících zmínek společenských hodnot, které mají vztah k MV. Při analýze byly využity následující definice MV: z české odborné literatury – „*Multikulturní (interkulturní) výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat*⁵⁶“. V Rusku je platná obdobná definice: „*Multikulturní výchova je směrem obecného vzdělávání, který je zacílen na vytvoření podmínek pro formování u dospívajícího jedince připravenosti k úspěšnému životu a aktivitě v multikulturním prostředí*⁵⁷“, proto byl výzkum zaměřen na hledání legislativního ukotvení hodnot a zásad směřovaných na výchovu k toleranci a k životu v multikulturní společnosti.

Jako výzkumný vzorek sloužily legislativní dokumenty (při analýze jsem používala jsem se veřejně přístupné dokumenty a zákony (dokumenty OSN, Ústava ČR, Ústava Ruské federace, český školský zákon, ruský zákon „O vzdělávání“ atd.). Jsou rozděleny podle oblasti platnosti na mezinárodní – společné pro oba zkoumané státy, mezinárodní – evropské (platné pro ČR) a státní (individuální pro každou zemi). Při volbě mezinárodních dokumentů jsem vybírala ty, které se přímo vztahovaly k MV, jelikož existuje hodně usnesení OSN a jejich orgánů, a jejich rozsáhlý charakter může sloužit jako téma pro vlastní výzkum.

Při analýze jsem postupovala směrem shora dolů — od nejdůležitějších a nejzávažnějších dokumentů obou států ke specifickým státním zákonům.

Metoda sběru dat – při realizaci výzkumu jsem analyzovala veřejně přístupné dokumenty

⁵⁵ SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanije*. Moskva: Izdatelskij centr Akademija, 2013, s.106-107

⁵⁶ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele* [online]. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011 – s.15

⁵⁷ SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanije*. Moskva: Izdatelskij centr Akademija, 2013, s.9

Organizace spojených národů, Evropské unie, České republiky a Ruské federace. Znění části těchto dokumentů je přístupné na Internetu, kromě toho jsem využívala tištěných verzí.

Určitým zdrojem inspirace pro mě byla studia odborníků. V ČR zkoumáním mezinárodních a státních českých dokumentů se zabývala Frištenská. Dospěla k závěru, že právní předpisy nemají profilaktický charakter, ale pracují s produkty násilí a diskriminace⁵⁸. V Rusko zákony zkoumaly Suprunova a Sviridchenko⁵⁹, a to v souvislosti se strategickými prioritami v ruském vzdělávacím systému.

4. Empirická část

4.1. Mezinárodní normativní dokumenty

Všeobecná deklarace lidských práv

Základní dokument, který vymezoval základní práva a svobody každého jedince, zdůrazňoval jejich univerzální a neodcizitelný charakter a definoval potřebu spolupráce, solidarity a efektivní komunikace mezi národy.

Deklarace obsahuje několik důležitých částí, které se přímo směřují k potřebě respektování lidské osobnosti, různých projevů identity a začlenění výchovy k toleranci:

„Valné shromáždění vyhláší tuto Všeobecnou deklaraci lidských práv jakožto společný cíl pro všechny národy a všechny státy za tím účelem, aby se každý jedinec a každý orgán společnosti, máje tuto deklaraci stále na mysli, snažil vyučováním a výchovou rozšířit úctu k těmto právům a svobodám a zajistit postupnými opatřeními vnitrostátními i mezinárodními jejich všeobecné a účinné uznávání a zachovávání jak mezi lidem členských států samých, tak i mezi lidem území, jež jsou pod jejich pravomocí“⁶⁰.

Článek 2 definuje obecný charakter lidských práv:

„1. Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.“⁶¹

Pro analýzu hodnot MV v dokumentech je důležitý Článek 26: deklarace doporučuje

⁵⁸ FRIŠTENSKÁ, Hana. *Pojmy xenofobie, rasismus, rasové násilí a rasová diskriminace In Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi].* Vyd. 2., aktualiz. Editor Tatjana Šišková. Praha: Portál, 2008, s.14

⁵⁹ SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanije.* Moskva: Izdatelskij centr Akademija, 2013, s.102-106

⁶⁰ Všeobecná deklarace lidských práv, Úvod [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf>

⁶¹ Všeobecná deklarace lidských práv, s.6 [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf>

vzdělávání k lidským právům a svobodám:

„1. Každý má právo na vzdělání. [...]

2. Vzdělání má směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení úcty k lidským právům a základním svobodám. Má napomáhat k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi skupinami rasovými i náboženskými, jakož i k rozvoji činnosti Spojených národů pro zachování míru⁶²“.

Takovým způsobem, Deklarace zdůrazňuje vliv vzdělávání na rozvoj lidské osobnosti a jeho zásadní vliv a možnosti formování hodnotového systému, který by respektoval odlišnosti a kulturní rozmanitost. Tento vývoj pramení ze základních práv a svobod jedince a respektování těchto práv.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Pakt vycházel z výše zmíněné Všeobecné deklarace lidských práv a především definoval základní práva jedinců, vztahující se k hospodářskému rozvoji a pracovnímu životu, takové jako právo na práci, spravedlivou mzdu a uspokojivé pracovní podmínky, zakládání odborových organizací atd. V souvislosti s tím zmiňuje i vzdělávání, které stejně jako v Deklaraci, má za cíl správnou hodnotovou orientaci jedince:

„Státy, smluvní strany Paktu, uznávají právo každého na vzdělání. Souhlasí, že vzdělání bude směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a smyslu pro její důstojnost a posílení úcty k lidským právům a základním svobodám. Souhlasí, že vzdělání má umožnit všem osobám účinnou účast ve svobodné společnosti, napomáhat k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi rasovými, etnickými a náboženskými skupinami, jakož i k rozvoji činnosti Organizace spojených národů pro zachování míru⁶³“.

Deklarace principů tolerance

Normativní dokument, který nabyl platnosti rezolucí Generální konference UNESCO v listopadu 1995, byl vytvořen na základě již existujících mezinárodních aktů. Definoval nejen pojetí obecné pojetí tolerance, ale i zdůrazňoval její multikulturní charakter: „tolerance je

⁶² Všeobecná deklarace lidských práv, s.54 [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf>

⁶³ Vyhláška č. 120/1976 Sb. o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Čl.13, odst.1[online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech-19856/>>

*harmonie v rozmanitosti*⁶⁴. Podle deklarace tolerance také znamená aktivní vztah k realitě a připravenost zasáhnout při projevech nespravedlivosti. Tento vztah vytváří na základě uznání univerzálních práv a základních svobod jedince.

Ve článku 3, který se věnuje sociální aspektům tolerance, se píše:

2. „Tolerance je nutná mezi jednotlivci a na rodinném, rodinné i společenském a společenské úrovni. Ve školách a na univerzitách, v rámci neformálního vzdělávání, doma i na pracovním místě existuje potřeba posílit duch tolerance a vytvořit vytvořit postoje otevřenosti, vzájemného naslouchání a solidarity.

3. Deklarace UNESCO o rasách a rasových předsudků uvádí, že je třeba přijmout zvláštní opatření, aby bylo zajištěno byla zajištěna rovnost v důstojnosti a práv právech pro jednotlivce i skupiny, kde je to nezbytné. V tomto ohledu by zvláštní pozornost by měla být věnována zranitelným skupinám, znevýhodněným sociálními nebo ekonomickými podmínkami, s cílem poskytnout jim právní a sociální zabezpečení, zejména pokud jde o bydlení, zaměstnání a zdraví, aby zajistily respekt k totožnosti jejich kultury a hodnot, a na podporu zejména prostřednictvím vzdělávání, jejich sociálního a profesního rozvoje a integrace⁶⁵.

4.2. Česká republika

Evropské právo

Smlouva o přistoupení České republiky a dalších zemí k Evropské unii byla podepsána v roce 2004. Česká republika jako členský stát Evropské unie je podřízena její zákonům a smlouvám, které jsou základem, z něhož vycházejí politiky ostatních států a podle kterého se mají být upraveny a na které se bere ohled.

Vztah k cílům, které propaguje MV, má především jeden ze základních dokumentů Unie, a to **Úplné znění o fungování Evropské unie**⁶⁶.

Ihned v Části první (Zásady), Hlavě I, ve článku 4 jsou ukotveny hlavní oblasti společné pravomoci EU a členských států, jednou ze kterých je „*prostor svobody, bezpečnosti a práva*“⁶⁷.

Článek 6 hovoří o podpoře, koordinaci a doplňování činností členských států v oblastech

⁶⁴ Deklarace principů tolerance, čl.1, odst.1 In SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanije*. Moskva: Izdatelskij centr Akademija, 2013, s.207-216

⁶⁵ Deklarace principů tolerance, čl.3, odst.2-3 In SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanije*. Moskva: Izdatelskij centr Akademija, 2013, s.207-2116

⁶⁶ Úplné znění smlouvy o fungování Evropské unie (Celex 11957E), Čl.1-26 In *Evropské právo: základní dokumenty ve znění Lisabonské smlouvy : redakční uzávěrka* .. Ostrava: Sagit, [2014]-. ÚZ,

⁶⁷ Úplné znění smlouvy o fungování Evropské unie (Celex 11957E), Čl.4 In *Evropské právo: základní dokumenty ve znění Lisabonské smlouvy : redakční uzávěrka* .. Ostrava: Sagit, [2014]-. ÚZ.

kultury, vzdělávání a mládežnické politiky.

Hlava II obsahuje obecná ustanovení, jedním ze kterých je odstranění nerovnosti, podpora rovného zacházení pro muže a ženy⁶⁸

Článek 9 zdůrazňuje boj proti sociálnímu vyloučení a sociální ochranu – v MV v České republice se to týká především situace romské menšiny a problematiky integrace jiných národnostních menšin.

Článek 10 stejné hlavy je důležitý pro MV, a to z hlediska antidiskriminačního charakteru politik členských států EU, a to z hlediska ohledu nepřipustnosti projevů diskriminace z jakéhokoliv důvodu.

Druhá část je celkově věnována problematice diskriminace a občanství v Evropské unii. Podle znění, „*je zakázána jakákoliv diskriminace na základě státní příslušnosti*“⁶⁹.

Článek 19 zdůrazňuje zavedení opatření k boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace. Z hlediska MV tento článek má zásadní smysl, protože skoro přímo opakuje cíle tohoto druhu vzdělávání.

Ústava České republiky

Státní dokument č. 1/1993 byl podepsán jménem jednotného českého národa, který respektuje lidskou důstojnost, svobodu a rovnost všech občanů a ochranu společenských hodnot a má úctu k lidským právům⁷⁰.

V textu je mnohokrát zmiňována potřeba respektování lidských práv a svobod: „*Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana*“⁷¹. „*Jejich ochrana je pod jurisdikcí soudní moci*“⁷².

Stejně hodnoty jako ty, které zprostředkovává MV, jsou označeny v Listině základních práv a svobod. Důraz na neodcizitelná práva a svobody člověka je vysvětlován národní pamětí, která má zkušenosti s jejich potlačováním. Česká Listina se připojuje ke globální lidské společnosti: naděje na zabezpečení těchto práv společným úsilím všech svobodných národů, a definuje nezadatelný a neodcizitelný charakter práv a svobod, které patří všem bez jakéhokoli rozdílu a diskriminace⁷³ (jako společenský problém diskriminace je konkrétněji definována v

⁶⁸ Úplně znění smlouvy o fungování Evropské unie (Celex 11957E), Čl.8 In *Evropské právo: základní dokumenty ve znění Lisabonské smlouvy : redakční uzávěrka* .. Ostrava: Sagit, [2014]-. ÚZ.

⁶⁹ Úplně znění smlouvy o fungování Evropské unie (Celex 11957E), In *Evropské právo: základní dokumenty ve znění Lisabonské smlouvy : redakční uzávěrka* .. Ostrava: Sagit, [2014]-. ÚZ.

⁷⁰ Ústavní zákon č.1/1993 Sb., preambule

⁷¹ Ústavní zákon č.1/1993 Sb., čl.1, odst.1

⁷² Ústavní zákon č.1/1993 Sb., čl.4

⁷³ Usnesení č.2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

tzv. Antidiskriminačním zákonu č. 198/2009 Sb. O., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací).

Hlava třetí je kompletně věnována právům zástupců národnostních a etnických menšin:

„Občanům tvořícím národní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.⁷⁴“

Podle stejného článku představitelé těchto menšin mají právo na vzdělávání ve vlastním jazyku, právo užívat jazyk při úředním jednání a zúčastnit se rozhodování, týkajícího se komunity.

Ústava definuje univerzální charakter a právo každého na vzdělávání⁷⁵.

Školský zákon

Školský zákon ČR definuje zásady a charakter českého vzdělávání, které přímo koresponduje s hodnotami MV: vzdělávání je založeno na zásadách „vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání⁷⁶“. V souladu s Ústavou a Listinou základních práv a svobod, české školství respektuje rovný přístup ke vzdělávání bez jakékoliv diskriminaci, přičemž klade zvláštní důraz na vzdělávání příslušníků národnostních menšin a dětí-cizinců: první mají právo být vzdělávání v mateřském jazyce podle stanovených podmínek, druhé mají stejný přístup ke školskému systému, jako i občané ČR i občané jiných států Evropské unie (podmínkou je prokázaný legitimní pobyt v České republice)⁷⁷.

Zvláštním způsobem může být realizována výuka u žáků z vybraných států Evropské unie, škola může „podle možností ve spolupráci se zeměmi původu žáka podporu výuky mateřského jazyka a kultury země jeho původu, která bude koordinována s běžnou výukou v základní škole⁷⁹“.

Ačkoliv Školský zákon nemluví přímo o MV, ale definuje obsah Rámcových vzdělávacích programů⁸⁰, které obsahují průřezové téma Multikulturní výchova (detailně popsány v teoretické části práce).

⁷⁴ Usnesení č.2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, čl.25, odst.1

⁷⁵ Usnesení č.2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, čl. 33, odst.1

⁷⁶ Zákon č.561/2004, Sb., Školský zákon ve znění pozdějších předpisů, § 2, čl.1, c)

⁷⁷ Zákon č.561/2004, Sb., Školský zákon ve znění pozdějších předpisů, § 14

⁷⁸ Zákon č.561/2004, Sb., Školský zákon ve znění pozdějších předpisů, § 20

⁷⁹ Zákon č.561/2004, Sb., Školský zákon ve znění pozdějších předpisů, § 20, odst.5. b)

⁸⁰ Zákon č.561/2004, Sb., Školský zákon ve znění pozdějších předpisů, § 20 3-4

4.3. Ruská federace

Ústava Ruské federace

Podle obsahu ruské Ústavy je možné konstatovat, že se jedná o legislativním potvrzení o multikulturalismu ruské společnosti. Jako hlavní normativní dokument Ústava definuje multietnický charakter státu, jenž respektuje práva a svobody jedince a historické ukotvení národní soudržnosti. Kromě toho pramení ze zásady rovnosti národů a jejich práva na sebeurčení.

Podle Hlavy první, článku 3, „*nositelem svrchovanosti a jediným zdrojem státní moci v Ruské federaci je její mnohonárodní lid*⁸¹“. Tento článek potvrzuje a legitimizuje etnickou rozmanitost státu.

Hlava druhá mluví o základních právech a svobodách v Ruské federaci, které mají neodcizitelný charakter. Rovnost všech lidí je garantována státem, jakákoliv forma diskriminace je zakázána. Rovnost mužů a žen je také zaručována Ústavou.

K národní rozmanitosti se přímo vztahuje článek 26:

„1. Každý má právo určovat a uvádět svou národní příslušnost. Nikdo nemůže být nucen k určení a uvedení své národní identity.

*2. Každý má právo používat svůj rodný jazyk, svobodně volit jazyk komunikace, výchovy, vzdělání a tvůrčí práce*⁸²“..

„Článek 43

*4. Ruská federace stanoví federální státní vzdělávací standardy a podporuje různé formy vzdělávání a sebevzdělávání*⁸³“..

„Článek 62

3. Cizí státní příslušníci a osoby bez státní příslušnosti požívají v Ruské federaci práva a mají stejné povinnosti jako občané Ruské federace, s výjimkou případů federálního zákona

---

⁸¹ Konstitucija Rossijskoj Federacii (Ústava Ruské federace). Čl.3 [online] [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.constitution.ru/>>

⁸² Konstitucija Rossijskoj Federacii (Ústava Ruské federace). Čl.26 [online] [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.constitution.ru/>>

⁸³ Konstitucija Rossijskoj Federacii (Ústava Ruské federace) Čl.43, odst.4.[online] [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.constitution.ru/>>

nebo mezinárodní smlouvy Ruské federace⁸⁴“.

Ústava jako pramen ruské státnosti bojuje s diskriminací a zároveň usiluje o uvědomění své národní identity. Je směrnicí pro další závazné zákony, na kterých se zakládá MV v Rusku. Čl. 43 zmiňuje federální státní vzdělávací standardy, jako svoje prioritní cíle stanoví rozvoj a ochranu kulturní, etnické a jazykové rozmanitosti, osvojení duchovních a kulturních hodnot mnohonárodního Ruska⁸⁵.

Federální zákon „O vzdělávání v Ruské federaci“

Zákon byl schválen Státní dumou Federálního shromáždění Ruské federace dne 26. prosince 2012. Zákon upravuje sociálně-právní vztahy v oblasti vzdělávání, zaručuje právo na vzdělávání jako jedno ze základních lidských práv a svobod, určuje povahu vzdělávací politiky, včetně jejíjejích socioekonomických aspektů.

Definuje charakter základních pojmů oblasti: vzdělávání, výchova, edukace, aktéři vzdělávacího procesu, federální standard vzdělávání, studijní (resp. Individuální) plán.

„Článek 3. Základní principy státní politiky a právní regulace vztahů v oblasti školství

- 1. uznání priority vzdělávání;*
- 2. zajištění práva každého na vzdělání, zákaz diskriminace v oblasti vzdělávání;*
- 3. humanistický charakter vzdělávání, prioritita lidského života a zdraví, práv a svobod, svobodný rozvoj osobnosti, výchova ke vzájemnému respektování, práci, občanství, vlastenectví, zodpovědnosti, právní kultuře, respektování přírody a péči o životní prostředí;*
- 4. jednota vzdělávacího prostoru na území Ruské federace, ochrana a rozvoj etnických a kulturních zvláštností a tradic národů Ruské federace v mezinárodním stavu⁸⁶“.*

Jako multikulturní stát Rusko má vlastní jazykovou politiku v školství, která zohledňuje etnickou rozmanitost státu:

„Článek 14. Jazyk vzdělávání

⁸⁴ Konstitucija Rossijskoj Federaciji (Ústava Ruské federace) Čl.62, odst.3.[online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.constitution.ru/>>

⁸⁵ *Federalnyj gosudarstvennyj obrazovatelnyj standart* [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://минобрнауки.рф/%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/543/%D1%84%D0%B0%D0%B9%D0%BB/745/%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20%D0%9E%D0%B1%20%D1%83%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B8%20373.rtf>>

⁸⁶ KonsultantPlus. *Federalnyj zákon O obrazovaniji v Rossijskoj Federaciji*, Čl.3 [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=199049>>

1. *V Ruské federaci bude zaručeno vzdělání ve státním jazyku Ruské federace, stejně jako při volbě jazykového vzdělávání a vzdělávání v rámci možností, které nabízí vzdělávací systém.*

2. *Ve státních a obecních vzdělávacích institucích nacházejících se na území republiky Ruské federace může být zavedena výuka a studium úředních jazyků republik Ruské federace v souladu s právními předpisy jednotlivých republik Ruské federace⁸⁷.*

Analýzou tohoto zákona se zabývali Suprunova, Sviridchenko⁸⁸. Především zdůrazňují tu část, ve které se mluví o tom, že vzdělávání „*musí podporovat vzájemné porozumění a spolupráci mezi lidmi, národy, bez ohledu na rasu, národnost, etnický původ, a zohledňovat řadu přístupů k podpoře práv žáků na svobodu mínění a přesvědčení*“⁸⁹. Vzdělávací systém je koncipován jako nejdůležitější sociokulturní efektivní nástroj státní politiky, který hraje roli nejen při samotné výuce, ale i v podpoře jazyků a kultur, a umožňuje formování národní a státní identity.

Zákon „O vzdělávání“ je důležitý, protože byl jedním z legislativních základů vzdělávacích koncepcí – Koncepce duchovně mravního rozvoje a výchovy osobnosti občana Ruska (2010) a Koncepce rozvoje multikulturního vzdělávání v Ruské federaci (2010). Z něj také vychází Národní doktrína školství v Ruské federaci (pro období do roku 2025).

Zákon „O jazycích národů Ruské federace“

Legislativní dokument považuje jazyky za národní bohatství. Tato národní hodnota je chráněna státem, který se zároveň podílí na jejím rozvoji, a kromě toho i na rozvoji a propagaci bilingvismu mnohojazyčnosti. Ruská federace je domovem pro stovky různých národů a etnických skupin, řada z nich je v ohrožení nebo je na pokraji vyhynutí (malé sibiřské severní národy). Jednotným státním jazykem je ruština. Federativní typ státního řízení Ruska zahrnuje republiky a regiony, na území kterých kromě ruštiny také platí jazyky ustanovené místní republikánskou ústavou. Zvláštní pozornost je věnována rovnosti jazyků. Zákon slouží jako legislativní základ těchto opatření. Jakákoli jazyková diskriminace je zakázána a trestná.

---

⁸⁷ KonsultantPlus. *Federalnyj zákon O obrazovaniji v Rossijskoj Federaciji, čl.14* [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=199049>>

⁸⁸ SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanije*. Moskva: Izdatelskij centr Akademija, 2013, s.103-104

⁸⁹ KonsultantPlus. *Federalnyj zákon O obrazovaniji v Rossijskoj Federaciji* [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=199049>>

Užívání mateřského jazyka je chápáno jako jedná z jedna ze základních a neodcizitelných svobod jedince – a do těchto garancí patří svobodná volba jazyka komunikace.

Vztah k ke školství má především následující část zákona:

„Článek 9 - Právo na volbu jazyka vzdělávání a odborné přípravy

1. *Občané Ruské federace mají právo svobodně zvolit jazyk vzdělávání v souladu s právními předpisy o vzdělávání.*
2. *Občanům Ruské federace žijícím mimo jejich národní státní a národní územní jednotky, stejně jako občanům, kteří nemají žádné, zástupcům domorodých národů a etnických skupin stát pomáhá při organizaci různých forem vzdělávání v mateřském jazyce podle počtu jazyků národů Ruské federace v souladu s jejich potřebami a zájmy⁹⁰“.*

Podpora jazykového vzdělávání, zejména bilingvismu a mnohojazyčnosti, má zásadní smysl pro MV, protože jazyk je jedním ze způsobu zprostředkování kultury, jejího šíření, a je atributem etnokulturní příslušnosti.

4.4 Výsledky výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo zkoumání normativních dokumentů a určení jejich hlavních ustanovení, jež mají zásadní význam pro MV. Legislativní ukotvení má zásadní význam pro MV, protože definuje charakter vzdělávací politiky, zejména takových jejích složek jako národní kurikula a školské programy. Analýza legislativních aktů přinesla následující výsledky:

1. Dokumenty mají hierarchickou strukturu, státní dokumenty jsou podřízeny mezinárodním a obsahují stejné zásady v oblasti lidských hodnot, zejména ve vymezení práv a svobod člověka, Ústavy a Listiny základních práv mají za vzor usnesení OSN. Usnesení o nepřípustnosti diskriminace z dokumentů Evropské unie se navazují na konvence a úmluvy OSN.
2. Mezinárodní dokumenty a úmluvy OSN nemluví přímo o MV, avšak zdůrazňují potřebu výchovy k toleranci a nepřijetí diskriminačního chování.
3. Ve všech prozkoumaných dokumentech se nemluví přímo o MV, ale usnesení obsahují řadu obecných a stále se opakujících požadavků (jak v případě mezinárodních dokumentů, tak i v případě státních). Především je to zásada důstojnosti lidského života a jeho nedotknutelnost, úcta k univerzálním právům a svobodám člověka. Důležitým aspektem je zásada rovnosti všech jedinců bez ohledu na jejich původ, rasovou a národní příslušnost, věk,

⁹⁰ KonsultantPlus. *Zakon o jazykach narodov Rossijskoj Federaciji* (Zákon o jazycích národů Ruské federaci)[online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_15524/>/

zdravotní stav, náboženské vyznání a jiné charakteristické rysy identity. Jakákoliv diskriminace je nepřijatelná a stihá se podle zákona.

4. Výzkum také odhalil skutečnost, že zásady a základní práva vytváří systém: z lidské důstojnosti a práva na život vyplývají ostatní práva a svobody člověka, jeho nedotknutelnost a princip rovného zacházení. Protože tento princip musí být dodržen, existuje potřeba boje proti jakémukoli porušování nebo potlačování práv a svobod člověka. Právo jedince na identitu a její vyjadřování odstraňuje jakoukoliv diskriminaci.

5. Obsah Ústav obou zemí, který se vztahuje k právům a svobodám jedince, je obdobný do té míry, že je lze vzájemně porovnat a zde mnoho rozdílů. Liší se v dílčích detailech, takových jako důraz na multietnický charakter Ruska, který je pak patrný v jiných analyzovaných dokumentech. Zákony obou zemí garantují rovný přístup k ke vzdělávání bez diskriminace jako neodcizitelné právo jedince. Rusko také doplňuje seznam závazných dokumentů o zákon definující mnohojazyčný charakter zemi.země.

6. Český školský zákon a ruský zákon „O vzdělávání“ mají zásadní smysl pro rozvoj programů MV a jejich následující začlenění do výuky, protože definují cíle školství a vzdělávací programy. V případě Česka jde o RVP, součástí kterých je průřezové téma Multikulturní výchova, v Rusku na základě školského zákona a dalších zákonů (např. O jazycích) vytvořeny Koncepce duchovně mravního rozvoje a výchovy osobnosti občana Ruska a Koncepce rozvoje multikulturního vzdělávání v Ruské federaci.

7. Zásadním rozdílem v MV obou zemí je jejich zaměřenost. České školství stanoví podmínky procesu vzdělávání příslušníků etnických a národnostních menšin a pro vzdělávání cizinců,; Rusko nečiní takové vymezení, reaguje pouze na podmínky vzdělávání v jazycích národů republik a regionů. Takovým způsobem, Česko je více zaměřeno více externě, Rusko – interně, ve vztahu k vlastním občanům.

5. Závěr práce a diskuze

Z teoretické a empirického srovnání MV v obou zemích lze vyvodit následující závěry:

1. MV v České republice má externí charakter — je směřována na výchovu k toleranci vůči migrantům a příslušníkům minorit. Charakter MV v současném českém vzdělávání vysvětluje Moree (2011) v historickém exkurzu — Česko prodělalo dlouhou cestu od multikulturní společnosti ke společnosti monokulturní a zpátky. Proces návratu k

multikulturalismu způsobený Sametovou revolucí roku 1989 a zesilujícími migračními proudy započal v 90. letech.

2. Na rozdíl od ČR Rusko ve většině případů realizuje projekty směřované na výchovu k toleranci a povědomí o etnické rozmanitosti zemi, tj. vzdělávání k harmonickému soužití v rámci státu. Má interní charakter.

3. Zkoumání zdrojů dalo najevo skutečnost, že v Rusku skoro zcela chybějí jakékoli aktivity občanské společnosti v oblasti MV. To může být spojeno s obtížemi, se kterými se potýkají ruské neziskové nestátní organizace — v roce 2013 byl vládou schválen zákon „O zahraničních agentech“, který nařídil povinnou registraci pro organizace, které jsou financovány a podporovány ze zahraničí. Registrované organizace a organizace, které odmítly tento zákon, začaly být pronásledovány. Naopak, v České republice jsou patrná značná angažovanost neziskových organizací v oblasti designu vzdělávacích programů. Aktivity lze rozdělit do tří skupin – první je praktická činnost (realizace projektů na školách – informační hodiny, workshopy, dílny, semináře), metodická podpora (výdávání literatury, příruček, metodické internet-portály) a osvětová činnost (pro majoritní společnost).

4. Jelikož srovnání MV jako součásti vzdělávacích systémů České republiky a Ruské federace spadá do oblasti srovnávací pedagogiky, zkoumání může být užitečným z hlediska obohacení školské praxe obou zemí. Další obsahová a didaktická analýza by k tomu mohla přispět.

Samozřejmě, celková realizace ruského modelu MV v Česku není možná, a to z toho důvodu, že Česko nemá takovou etnickou rozmanitost domorodých obyvatel, aby byla uplatněn model multilingvalní výchovy. Avšak podpora národnostních menšin už je dobrým začátkem. Studium kultury národnostních menšin, které žijí ve státu dlouhá století může přispět k interkulturnímu dialogu. O něco složitější je situace s novodobými migranty.

Situace se výrazně zhoršila v roce 2015 v důsledku uprchlické uprchlické krize v Evropě. I když Rusko se nečelí dilematům o přijetí (či nepřijetí) uprchlíků, musí se počítat s jinými problémy — zesílením vlivu ISISu na Kavkaze, atd. Zesilující migrační proudy v obou zemích vyžadují další rozvoj MV, i přestože kritika jejího začlenění do vzdělávacích programů už je patrná v ve vyšších kruzích vlády – jako příklad lze uvést názor prezidenta ČR Miloše Zemana na projekt vysokého komisaře pro lidská práva OSN, součástí kterého je komiks o afghánského chlapci, který se vydává na nebezpečnou cestu za lepším životem v Evropě. Podle záměru by příběh měl sloužit k rozvoji empatie a kulturního citění. Zeman označil projekt za „idiotský“ a srovnal ho s bolševickou propagandou⁹¹. Jistěže nelze brát situaci jednoznačně a

⁹¹ DAV a ČTK: Je idiotský, nebezpečný. *Metro*. Deník. 25. 1. 2016, s. 9.

černo-bíle, MV musí zohlednit kladné a záporné strany a popisovat společenskou situace z více úhlů pohledu, a to je impulsem k rozvoji dalších programů.

MV je rozsahlé téma, které má velký potenciál k rozvoji. Při psaní narazila jsem se na spoustu dalších námětů, jak se toto téma rozvíjet dál, např. didaktická analýza programů analýza literatury nabývají významu, protože pro vyučování k toleranci je zapotřebí kvalitního učiva. Neziskové organizace využívají zažitkových metod, a proto i klasická škola by mohla obrátit na inovační vyučování ve spojení s MV (řešení problémů v rámci projektů, skupinová reflexe).

Seznam literatury

- DAV a ČTK: Je idiotský, nebezpečný. *Metro*. Deník. 25. 1. 2016, s. 9.
- Deklarace principů tolerance*, čl.1, odst.1 In SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanije*. Moskva: Izdatelskij centr Akademija, 2013, s.207-216
- FRIŠTENSKÁ, Hana. *Pojmy xenofobie, rasismus, rasové násilí a rasová diskriminace In Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Editor Tatjana Šišková. Praha: Portál, 2008, s.16-28
- CHUCHLAJEVA, O.V., CHAKIMOV, E.R., CHUCHLAJEV O.E. *Polikulturnoje obrazovanije: učebník dla bakalavrov*. Moskva: Izdatelstvo Jurajt, 2013, s.34-40
- MOREE, Dana. *How teachers cope with social and educational transformation: struggling with multicultural education in the Czech classroom*. 1st ed. Benešov: EMAN, 2008, s.138-146
- MOREE, Dana. *Organizace občanské společnosti a multikulturní výchova v České republice*. In SKOVAJSA, Marek. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010, str.308 – 327
- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha [online]*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001, 98 s. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/35405_1_1/>
- PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele [online]*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011, str.15-23 [cit. 27.06.2016]. Dostupné z: <<http://sfx.is.cuni.cz/sfxlcl3?isbn=978-80-7387-502-2>>
- Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G [online]*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, 100 s. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/uploads/Vzdelavani/Skolska_reforma/RVP/RVP_gymnazia.pdf>
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání: RVP G [online]*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením[online]*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005, 126, 92 s. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/uploads/Vzdelavani/Skolska_reforma/RVP/RVP_zakladni_vzdelavani_postizeni.pdf>
- SUPRUNOVA, L.L., SVIRIDCHENKO U.S. *Polikulturnoje obrazovanije*. Moskva: Izdatelskij centr Akademija, 2013, s.1-131
- Standard středoškolského odborného vzdělávání*. Praha: Fortuna, 1999. s. 3-25
- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky* In Úplné znění č.1075 - Ústava ČR, Listina základních

práv a svobod. Ostrava, Sagit, 2015 *Ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky* In Úplné znění č.1075 - Ústava ČR, Listina základních práv a svobod. Ostrava, Sagit, 2015

Zákon č. 198/2009 Sb. - Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) In Úplné znění č.1075 - Ústava ČR, Listina základních práv a svobod. Ostrava, Sagit, 2015

Úplné znění smlouvy o fungování Evropské unie (Celex 11957E), In Evropské právo: základní dokumenty ve znění Lisabonské smlouvy : redakční uzávěrka . Ostrava: Sagit, [2014]-. ÚZ, Všeobecná deklaráce lidských práv [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf>

Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]. Vyd. 2., aktualiz. Editor Tatjana Šišková. Praha: Portál, 2008, 273 s.

Elektronické zdroje

Centre for Intercultural Studies [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://centreis.upol.cz/>>

Federalnyj gosudarstvennyj obrazovatelnyj standart [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://минобрнауки.рф/%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/543/%D1%84%D0%B0%D0%B9%D0%BB/745/%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20%D0%9E%D0%B1%20%D1%83%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B8%20373.rtf>>

Informační portál projektu Interkulturní výuky Stereotýpek v nás [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://stereotypek.mkc.cz/>>

Jimmy Carter, citace [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z

<<http://www.brainyquote.com/quotes/quotes/j/jimmycarte158449.html>>

Kabinet Multikulturní výchovy Masarykovy univerzity [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://katedry.ped.muni.cz/kmv>>

Koncepcija duchovno-nravstvennogo razvitija I vospitanija lichnosti graždanina Rossijskoj federaciji (Koncepce duchovně-mravního vývoje a výchovy osobnosti občana Ruské federace) [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://day-of-culture.narod.ru/private/Priloj/Koncepcia.htm>>

Koncepcija razvitija polikuturnnogo obrazovanija v Rossijskoj Federaciji [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<http://www.iro.yar.ru/fileadmin/iro/res_center/2014/dnrvo/Koncepc_razv_polikult.doc>

Konstitucija Rossijskoj Federaciji (Ústava Ruské federace). [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.constitution.ru/>>

KonsultantPlus. *Zakon o jazykach narodov Rossijskoj Federaciji* (Zákon o jazycích národů Ruské federaci)[online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_15524>/

KonsultantPlus. *Federalnyj zakon O obrazovaniji v Rossijskoj Federaciji* (Federální zákon O vzdělávání v Ruské federaci) [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=199049>>

Metodický portál CzechKid [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://czechkid.cz/si.html>>

Pervaja polikulturnaja škola №1650 [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<http://www.schoolofelia.com/main.php?sec=4&topic=71>>

Portál IS/STAG Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<https://wstag.jcu.cz/portal/studium/prohlizeni.html>>

Portál IS/STAG Univerzity Hrádec Králové [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<https://stag.uhk.cz/>>

Portál IS/STAG Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem [online]. [cit. 2016-06-29].

Dostupné z: <<https://portal.ujep.cz/portal/studium/prohlizeni.html>>

Portál IS/STAG Univerzity Pardubice [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<https://portal.upce.cz/portal/studium/prohlizeni.html>>

Portál projektu Varianty [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<https://www.variany.cz/publikace/54-interkulturni-vzdelavani>>

Portál Rodiče a děti. O projektu Varianty [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<http://www.rodice-a-deti.cz/variany>>

Portál Univerzity Palackého v Olomouci [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<http://portal.upol.cz/wps/portal/StudyingAndTeaching/Browsing/>>

Portál IS/STAG Technické univerzity v Liberci [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<https://stag.tul.cz/portal/studium/prohlizeni.html>>

Portál IS/STAG Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<https://stag.utb.cz/portal/studium/prohlizeni.html>>

Portál Západočeské univerzity v Plzni [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<https://portal.zcu.cz/>>

Postanovlenije Pravitjelstva Rossijskoj Federaciji ot 4 oktjabrja 2000 N 751 g.Moskva “O nacionalnoj doktrine obrazovanija v Rossijskoj federaciji (Vyhláška Vlády Ruské federaci o Národní doktríně vzdělávání v Ruské federaci) [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<https://rg.ru/2000/10/11/doktrina-dok.html>>

Studijní informační systém Masarykovy univerzity [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<https://is.muni.cz/>>

Studijní informační systém Univerzity Karlovy v Praze [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<https://is.cuni.cz/studium/index.php>>

Vyhláška č. 120/1976 Sb. o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech[online]. [cit. 2016-06-29].

Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech-19856/>>

Webové stránky organizace In Iustitia [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z: <<http://www.in-ius.cz/o-nas>>

Zákon č.561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. [cit. 2016-06-29]. Dostupné z:

<<http://www.msmt.cz/file/25430/download/>>